

ART IN DEMOCRACY

DE STRIJD VOOR DEMOCRATISCHE WAARDEN DOOR
DE OGEN VAN HEDENDAAGSE EUROPESE KUNSTENAARS

SCULPTURA #2
JAN 19 - MAR 10 2024
Gare Maritime - Tour & Taxis Site

**PAKKET MET
PEDAGOGISCH
MATERIAAL**

TENTOONSTELLING
ONTDEKKEN

© Europese Unie, 2023

Deze publicatie werd geproduceerd ter gelegenheid van de tentoonstelling Art in Democracy uit de collectie hedendaagse kunst van het Europees Parlement, met als doel een educatief naslagwerk te bieden over de achtergrond en artistieke nalatenschap van de kunstenaars van wie werken worden getoond, en om hun bijdrage aan het culturele erfgoed van Europa.

Deze publicatie is uitsluitend bestemd voor niet-commercieel gebruik binnen de gebouwen van het Europees Parlement. Ongeoorloofd gebruik, reproductie of verspreiding van de inhoud van deze publicatie is ten strengste verboden. Verder gebruik van bepaalde afbeeldingen buiten kan worden beperkt door het auteursrecht van de kunstenaars of andere derden.

Het Europees Parlement wijst alle aansprakelijkheid af die kan voortvloeien uit ongeoorloofd gebruik. Reproductie, aanpassing, gedeeltelijke wijziging of uitzending via televisie, kabel of internet van werk uit het repertoire van SABAM, de Belgische vereniging van auteurs, componisten en uitgevers, is verboden, behoudens voorafgaande toestemming van SABAM, Aarlenstraat 75 77, 1040 Brussel, België.

Tel.: 02/286.82.80

Website: <http://www.sabam.be>

Mailto: visual.arts@sabam.be

Inhoudsopgave

INLEIDING.....	5
DEEL 1: Lijst van kunstwerken en de relatie ervan tot de democratie.....	6
1. Symbolen van de Europese Unie.....	7
2. Het verband tussen mensenrechten en democratie.....	13
3. Democratie is een broos evenwicht.....	14
4. De veerkracht van democratie in een veranderende wereld.....	17
DEEL 2: Interviews met kunstenaars.....	20
DEEL 3: Lesplan - Leren over Democratie in en door kunst.....	26
EXTRA MIDDELEN	34

Overzicht van thema's en de bijbehorende kunstwerken:

1. Symbolen van de Europese Unie

- Rodolfo Zilli (1890–1976), *BUST OF ROBERT SCHUMAN*; 1967, Italië
- Claudine Heili, *POÉSIES EUROPÉENNES*, 1991, Frankrijk
- Cristóbal Gabarrón (*1945), *TWELVE EUROPEAN MUSES*, 1992, Spanje
 - *LA MEUSE* / België
 - *BJARKE* / Denemarken
 - *PLEYADE* / Frankrijk
 - *MINNESÄNGER* / Duitsland
 - *SOPHOS* / Griekenland
 - *TIJG* / Nederland
 - *KELLS* / Ierland
 - *IL RISORGIMENTO* / Italië
 - *MOSELA* / Luxemburg
 - *LUISÍADAS* / Portugal
 - *ELEGIA II* / Spanje
 - *BRUNANBURH* / Verenigd Koninkrijk

2. Het verband tussen mensenrechten en democratie

- Cathy Carman (*1952), *MASQUERADE*, 1992, Ierland

3. Democratie is een broos evenwicht

- Rui Sanches (*1954), *SERAPHITA*, 1989, Portugal
- Ovidiu Maitec (1925–2007), *EQUILIBRIUM*, 2000, Roemenië
- Andrea Pézman (*1975), *3D>HTML<* / *UNLIMITED BOOK*, 2010, Slowakije

4. De veerkracht van democratie in een veranderende wereld

- Mihai Topescu (*1956) *FABULOUS FISH*, 2010, Roemenië
- Anna Hulačová (*1990); *KOOPERACE 3 / COOPERATION 3*, 2020, Tsjechië
- Sabine Groß (*1961) *NESTING SITE*, 2018, Duitsland

INLEIDING

Het doel van dit pakket met pedagogisch materiaal is **leerkrachten praktische richtsnoeren te geven voor de tentoonstelling "Art in Democracy"**. De tentoonstelling kan zowel in Brussel als Straatsburg worden bezocht, maar het belangrijkste is dat **al het materiaal ook online toegankelijk** is. Bij de samenstelling van het pakket is gekozen voor een **eerder algemene aanpak**, zodat de verstrekte informatie kan worden **aangepast de onderwijscontext op internationaal niveau**, die per land verschilt. U kunt het materiaal dat wij hier aanbieden dus afstemmen op uw eigen behoeften.

Met de volgende **Europese verkiezingen in juni 2024** in aantocht, is het interessant voor leerlingen om na te denken over democratie en wat dit begrip voor hen inhoudt. Met dit materiaal bekijken we Europa en **zijn democratische waarden door de ogen van kunstenaars**. Dit geeft ons de kans om het **thema democratie en democratische waarden te onderzoeken via leermethoden die op esthetische beleving gericht zijn en waarbij de leerlingen zelf aan de slag gaan**. Artistieke expressie stimuleert de **betrokkenheid van leerlingen**, vergemakkelijkt **gesprekken in de klas** en **moedigt leerlingen aan om na te denken over dit onderwerp**.

In deel 1 van dit pakket wordt **in detail uitgelegd in welke zin de geselecteerde thema's en de bijbehorende kunstwerken te maken hebben met het overkoepelende thema van democratie**. Onder elk kunstwerk vindt u een zogenaamde **"lerarenhoek"** met een aantal praktische ideeën om leerlingen zelf aan de slag te laten gaan met het betreffende kunstwerk als voorbeeld.

Deel 2 van het pakket bevat ideeën voor het gebruik van de **interviews** die sommige van de kunstenaars hebben gegeven over hun werk in de collectie hedendaagse kunst van het Europees Parlement en hun persoonlijke opvattingen over het belang van kunst in democratie. Dit deel bevat voor elk interview de **belangrijkste standpunten** van de kunstenaar, aangevuld met **vijf vragen** voor verdere bespreking in de klas. Om de leerlingen warm te maken voor het onderwerp kunt u hen eerst vragen naar hun eigen mening over kunst in democratie en die vervolgens vergelijken met de opvattingen van de kunstenaars.

Deel 3 bevat een concreet **lesplan**, het belangrijkste onderdeel van het pakket. Hiermee beschikken leerkrachten over een zeer praktische leidraad met uiteenlopende activiteiten die in de klas kunnen worden gebruikt. De leerlingen wordt gevraagd hun gedachten en gevoelens onder woorden te brengen, ze moeten debatteren, compromissen sluiten of als groep besluiten nemen met meerderheid van de stemmen. Op die manier maakt de theorie plaats voor een werkwijze waarbij inzicht in democratie wordt verworven aan de hand van concrete ervaringen, interacties en samenwerking met anderen, om tot een gemeenschappelijk doel te komen.

Verband met de tentoonstelling "Art in Democracy"

De tentoonstelling "Art in Democracy" omvat kunstwerken uit de collectie hedendaagse kunst van het Europees Parlement. Simone Veil, de eerste voorzitter van het rechtstreeks verkozen Europees Parlement, gaf in 1980 de aanzet tot de collectie. Met meer dan 500 Europese kunstwerken is het een unieke verzameling en een getuigenis van Europa's motto "In verscheidenheid verenigd". De collectie weerspiegelt het culturele erfgoed van Europa en is een uiting van zijn culturele identiteit en van de interculturele dialoog. De collectie groeit voortdurend en vormt de artistieke illustratie van het traject dat de Europese Unie al heeft afgelegd en van wat er verder nog moet worden gebouwd en verwezenlijkt.

De tentoonstelling "Art in Democracy" speelt in op de culturele en communicatieve kracht die van kunst uitgaat en toont een selectie van kunstwerken uit de verzameling, onderverdeeld in zeven thematische gebieden die vanuit verschillende invalshoeken het thema democratie belichten.

DEEL 1

Lijst van kunstwerken en de relatie ervan tot de democratie

In dit deel komen alle kunstwerken uit de tentoonstelling aan bod, onderverdeeld in zeven thema's. Sommige kunstwerken hebben betrekking op meer dan één thema. Deze kunnen worden gegroepeerd of anders ingedeeld afhankelijk van de lesdoelen. In de informatie over elk kunstwerk staat vooral de relatie ervan tot het thema democratie centraal. In een speciale lerarenhoek onder elk kunstwerk worden ideeën aangereikt over hoe de leerlingen kunnen worden aangezet om zelf creatief te zijn. Het lesplan in deel 3 kan worden aangepast aan de kunstwerken die in de les aan bod komen. Het doel is niet alleen dat leerlingen hun eigen artistieke expressie ontwikkelen, maar ook dat ze nadenken en met elkaar van gedachten wisselen over de behaalde resultaten.

1. Symbolen van de Europese Unie

Rodolfo Zilli, *Bust of Robert Schuman* (1967)

Brons op marmeren plaat, 60 x 60 cm

Rodolfo Zilli brengt met zijn kunstwerk een eerbetoon aan Robert Schuman, een in Luxemburg geboren Frans staatsman. Schuman was een actief lid van het Franse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zijn persoonlijke ervaringen als gevangene van de nazi's lagen ten grondslag aan zijn verlangen naar duurzame vrede in Europa.

Na de Tweede Wereldoorlog stond Schuman aan de wieg van de Europese integratie. Als premier van Frankrijk (tweemaal), hervormingsgezind minister van Financiën en minister van Buitenlandse Zaken speelde hij na de oorlog een belangrijke rol bij de opbouw van de Europese en trans-Atlantische instellingen. Hij wordt beschouwd als één van de grondleggers van de Europese Unie, de Raad van Europa en de NAVO.

Samen met de Franse politicus Jean Monnet stelde hij de internationaal gerenommeerde Schumanverklaring op, die op 9 mei 1950 werd gepubliceerd, slechts vijf jaar na de verwoestingen veroorzaakt door de Tweede Wereldoorlog. Op deze dag wordt tegenwoordig de geboorte van de Europese Unie gevierd. De verklaring is gebaseerd op de overtuiging dat gemeenschappelijke economische belangen zouden leiden tot een hogere levensstandaard en uiteindelijk zouden bijdragen tot een verenigd Europa.

Deze *Bust of Robert Schuman* is een eerbetoon aan het visionaire leiderschap van Schuman en de grote rol die hij heeft gespeeld om na twee verwoestende wereldoorlogen een nieuwe invulling te geven aan het toekomstige Europa als baken van vrede en samenwerking. Het beeldhouwwerk herinnert ons aan de waarden en beginselen waar de EU voor staat, zoals vrede, solidariteit en samenwerking.

Lerarenhoek:

Vraag de leerlingen om

- andere personen te noemen die belangrijk waren voor de opbouw en ontwikkeling van de EU. Dit kunnen ook historische figuren zijn die lang voor het ontstaan van de EU leefden, zoals Immanuel Kant;
- een eigen buste te maken (bijvoorbeeld van gips of boetseerlei) van de persoon die in dit verband de grootste indruk op hen heeft gemaakt. Ze kunnen enkele attributen toevoegen die iets zeggen over de rol die deze persoon heeft gespeeld.

<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/bust-of-robert-schuman/>

Claudine Heili, *Poésies Européennes* (1991)

Cassette van leer en glas, met afbeelding van witte stier (2 delen); hoorn; met goudverf beschilderd been; afbeelding kop aangebracht met papier-maché, 27,3 x 19 x 9 cm

In de kunstwerken van Claudine Heili staat altijd het boek als materieel en cultureel object centraal. In 1991 won Heili met dit boekobject, getiteld *Poésies Européennes*, de boekbindprijs van de Europese Gemeenschap (Prix de la Communauté européenne de la reliure d'art). Dit merkwaardige kunstwerk is het resultaat van een ambitieus project waarbij Heili zich verdiepte in de Europese dichterlijke traditie.

In het boek komen maar liefst 15 Europese regio's en culturen aan bod. Voor elke cultuur koos Heili één of meer fragmenten uit het werk van beroemde schrijvers die het poëtische erfgoed van die cultuur belichamen. Op het boekomslag is de Griekse mythologische figuur Europa prachtig weergegeven, mooi aansluitend op de afbeelding van de stier op de fragiele glazen cassette.

De geschiedenis van de Europese literatuur waarnaar dit kunstwerk verwijst, is de schriftelijke getuigenis van het culturele erfgoed van het continent en omvat enkele van de oudste literaire tradities ter wereld. In *Poésies Européennes* komt een grote verscheidenheid aan stijlen en uitdrukkingsvormen aan bod – van epische poëzie uit het oude Griekenland en Rome tot hedendaagse literatuur – van de hand van beroemde auteurs die bepalend zijn geweest voor onze culturele identiteit en traditie.

Lerarenhoek:

Vraag de leerlingen om

- belangrijke literaire werken uit de Europese lidstaten in kaart te brengen;
- een creatieve manier te bedenken om die in een eigen kunstwerk te verwerken;
- de criteria voor hun selectie en het verband tussen de literaire werken en de verschillende lidstaten te bespreken;
- na te gaan of al deze werken iets gemeen hebben en in hoeverre zij een gemeenschappelijk Europees cultureel erfgoed tot uitdrukking brengen.

<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/poesies-europeennes/>

Cristobal Gabarrón, *Twelve European Muses* (1992)

beschilderd ijzer, verschillende afmetingen

La Meuse – België / Bjarke – Denemarken / Tijd – Nederland / Kells – Ierland / Il Risorgimento – Italië / Pleyade – Frankrijk / Minnesänger – Duitsland / Sophos – Griekenland / Mosela – Luxemburg / Lusíadas – Portugal / Elegía II – Spanje / Brunanburh – Verenigd Koninkrijk

Cristóbal Gabarróns kunstwerken zijn uitdrukkelijk gecreëerd voor het grote publiek. Vaak vloeien ze voort uit de samenwerking met publieke en private organisaties en soms zijn ze speciaal ontworpen voor bijzondere grote evenementen. In sommige steden zijn Gabarróns enorme openluchtsculpturen onderdeel geworden van het plaatselijke culturele erfgoed.

De werken van Gabarrón zijn abstract, maar draaien om de menselijke figuur. Hij streeft naar humanisme en de ontwikkeling van menselijke waarden. In zijn artistieke oeuvre staan vreedzame co-existentie en mensen die in harmonie met hun natuurlijke omgeving leven centraal.

In de oude Griekse mythologie waren de muzen de beschermgodinnen en inspiratiebronnen van kunst, literatuur en wetenschap, die in die tijd als de oorsprong van alle kennis werden beschouwd. In de loop van de geschiedenis groeide de muze uit tot een figuratieve metafoor voor artistieke inspiratie.

Deze reeks van twaalf Europese muzen staat symbool voor de Europese lidstaten op het moment van hun ontstaan en vormt in die zin een metaforische menselijke ketting. Elk afzonderlijk beeld verwijst naar het nationale karakter van een land of stemt overeen met belangrijke geografische kenmerken zoals uit de titels blijkt.

Lerarenhoek:

Vraag de leerlingen om

- deze reeks beelden voort te zetten met de Europese lidstaten die later tot de EU zijn toegetreden;
- op zoek te gaan naar specifieke kenmerken van deze landen die volgens hen het best weergeven waar deze landen voor staan;
- ieder voor zich of in een groep een beeld te maken om de reeks aan te vullen.

<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/de-collectie/?cartwork=&cartist=Gabarr%C3%B3n&cyear=&ccountry>

La Meuse / België

Beschilderd ijzer, 220 x 100 x 230 cm

De Maas (La Meuse) is een Europese rivier die in Frankrijk ontspringt, door België stroomt en in Nederland in de Noordzee uitmondt. De titel verwijst ook naar een Franstalige krant die in 1856 in Luik werd opgericht.

Bjarke / Denemarken

Beschilderd ijzer, 150 x 100 x 210 cm

Bjarke (afgeleid van *bjare*, "beer") verwijst naar een legendarische held uit het gedicht *Bjarkamál*, een van de vroegste voorbeelden van Deense literatuur van rond 1000 n.Chr. De wortels van het land liggen in de tijd van nomadische jagers en kleine boeren.

Pleyade / Frankrijk

Beschilderd ijzer, 200 x 100 x 220 cm

La Pléiade was een groep Franse schrijvers uit de Renaissance. De naam verwijst naar de reeds vele eeuwen bekende sterrenhoop van de Pleiaden (Zevensternte). Het doel van deze groep schrijvers was de Franse taal in de literatuur te bevorderen en te verrijken.

Minnesänger / Duitsland

Beschilderd ijzer, 140 x 180 x 170 cm

Duitsland staat bekend als het land van schrijvers, denkers en filosofen. Duitse componisten zijn bepalend geweest voor de eigenheid van het muzikale erfgoed van Europa. *Minnesänger* verwijst naar de middeleeuwse troubadours.

Sophos / Griekenland

Beschilderd ijzer, 200 x 200 x 100 cm

Sophos betekent "wiize man". Sofisten waren in het oude Griekenland leraren die zich toeleiden op het onderwijzen van waarden als deugd en voortreffelijkheid. Het oude Griekenland wordt beschouwd als de bakermat van de Europese democratie en als eerste land waar burgers werden opgevoed als vrije individuen met rechten en plichten ten aanzien van de gemeenschap.

Tijg / Nederland

Beschilderd ijzer, 170 x 140 x 210 cm

Tijg verwijst naar een Nederlands daablad gespecialiseerd in nieuwsvoorziening. In de achttiende en negentiende eeuw stond het land aan de wieg van pro-Europese journalistiek.

Kells / Ierland

Beschilderd ijzer, 160 x 140 x 240 cm

De titel verwijst naar het *Book of Kells* (ca. 800 n.Chr.), een Keltisch handschrift. Het beeld herinnert aan de Keltische abstracte decoratieve stijl die gekenmerkt wordt door gebogen lijnen en driehoeken. Het staat symbool voor de economische en industriële vooruitgang van het land.

Il Risorgimento / Italië

Beschilderd ijzer, 160 x 150 x 220 cm

De titel verwijst naar de negentiende-eeuwse politieke en sociale beweging in Italië die tot de eenwording van het land heeft geleid.

Mosela / Luxemburg

Beschilderd ijzer, 160 x 160 x 180 cm

De Moezel is de belangrijkste rivier van het land. Het werk wordt weleens gezien als de belichaming van voorspoed en groei, thema's die geassocieerd worden met het economisch belang van Luxemburg.

Lusíadas / Portugal

Beschilderd ijzer, 200 x 100 x 190 cm

Os Lusíadas (1572) is een episch gedicht van Luís de Camões, dat een lofzang vormt op de geboorte, reis en bestemming van het Portugese volk.

Elegia II / Spanje

Beschilderd ijzer, 200 x 100 x 240 cm

Elegía española II (1938) van Luis Cernuda is een belangrijk literair werk dat voortbouwt op de idee van de vrouwelijke personificatie van het land – het moederland.

Brunanburh / Verenigd Koninkrijk

Beschilderd ijzer, 180 x 150 x 230 cm

De Slag bij Brunanburh (937 n.Chr.) wordt weleens beschouwd als de oorsprong van de Engelse nationale identiteit.

2. Het verband tussen mensenrechten en democratie

In de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, die op 10 december 1948 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in Parijs werd aangenomen, is vastgelegd dat de mensenrechten universeel, onvervreemdbaar, ondeelbaar, onderling afhankelijk en met elkaar verbonden zijn. Mensenrechten zijn nodig om te waarborgen dat de menselijkheid van elk individu beschermd wordt en behouden blijft en om ervoor te zorgen dat alle mensen een waardig leven kunnen leiden. In dit opzicht is de democratie als staatsvorm een universeel ijkpunt om bescherming van de mensenrechten te garanderen. In de huidige tijd staan de mensenrechten echter onder druk door conflicten, discriminatie, armoede, gebrek aan ruimte voor het maatschappelijk middenveld en het ontstaan van nieuwe uitdagingen.

Cathy Carman, *Masquerade* (1992)

Brons, 45 cm

“Ik werk graag met het menselijk lichaam. In het menselijk lichaam is het hele verhaal vervat. Er is geen ander verhaal dan het verhaal dat je mens bent.”

Cathy Carman is een kunstenares die bij het creëren van haar figuratieve sculpturen gebruikmaakt van diverse materialen zoals hout, steen, metaal en keramiek. Haar stijl kan als expressionistisch worden omschreven. De menselijke figuur is het centrale element en wordt in haar creaties vaak als metafoor gebruikt.

“Brons is een materiaal met een breed spectrum aan mogelijkheden, van koud tot warm, maar ook van krachtig tot kwetsbaar. Brons heeft iets stevigs, en de kleuren die ik gebruik zijn soms donkerrode tonen of subtiele tinten, waarmee ik verschillende emoties probeer vast te leggen.”

Voor Cathy Carman zijn het menselijk lichaam en het bronzen materiaal middelen om menselijke verhalen en emoties tot uitdrukking te brengen. *Masquerade* stelt een abstract lichaam voor dat lijkt te dansen op een golf en zijn evenwicht probeert te bewaren. Aangezien de figuur van dit beeldhouwwerk in zijn geheel enigszins gehavend uitziet, is niet helemaal duidelijk of en hoe het lichaam wordt gemaskeerd.

Bij een maskerade verhullen mensen wie ze echt zijn en verbergen ze zich achter een masker. Carnavals zijn de bekendste evenementen waar dit culturele erfgoed wordt gevierd. De hele geschiedenis door gebruikten mensen in periodes zoals de barok maskerades om te spelen met waan en werkelijkheid.

Maskerades roepen vragen op over beeldvorming, identiteit, de verscheidenheid aan percepties, waarheid en misleiding. Nieuwe opkomende technologieën vergroten de onzekerheid over de mogelijkheid om een onderscheid te maken tussen wat echt en nep is. Dit gegeven kan worden toegepast op tal van aspecten in onze huidige samenleving, zoals nieuws en informatie, plagiaat en ook politiek.

Lerarenhoek:

Vraag de leerlingen om

- voorbeelden te geven van “maskerades” in de wereld waarin ze leven en na te denken over wat echt en wat een illusie is;
- één voorbeeld te kiezen en beide zijden – waan en werkelijkheid – te tonen in een eigen creatief werk dat een schilderij, tekening, fotomontage of collage kan zijn.

<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/masquerade/>

3. Democratie is een broos evenwicht

Rui Sanches, *Seraphita* (1989)

Brons op een houten sokkel, 43 x 92 cm

Seraphita is de titel van een roman van Honoré de Balzac die in 1834 werd gepubliceerd. Deze roman gaat over het thema androgynie, verpakt in een verhaal met bovennatuurlijke elementen. De protagonist is mannelijk noch vrouwelijk en lijkt op de perfecte mens. Dit beeldhouwwerk toont twee identieke abstracte, ongedefinieerde vormen die met twee lange stokken tegenover elkaar staan.

De scène die zich ontvouwt, is vatbaar voor meerdere interpretaties: zij kan deel uitmaken van een strijd, maar kan ook een poging verbeelden om elkaar behoedzaam te benaderen en aan te raken. De symmetrische constructie schept een homogene, vreedzame sfeer. Op een bepaalde manier doet het werk ons ook denken aan het fresco van Michelangelo "De schepping van Adam" in de Sixtijnse Kapel. Voor zijn afbeelding van twee op elkaar lijkende, sterke lichamen liet Michelangelo zich inspireren door de zin uit Genesis: "God schiep de mens naar zijn beeld". Daarbij symboliseert Adam de schepping van de mensheid – alleen was hij zonder enige twijfel een man.

In een tijd van maatschappelijke debatten over genderidentiteit en gendergelijkheid nodigt de androgyne verwijzing van dit beeldhouwwerk ons uit om na te denken over dit filosofische thema.

Lerarenhoek:

Vraag de leerlingen om

- te denken aan een situatie in het dagelijks leven en die zo te veranderen dat de personages geen vrouwelijke of mannelijke figuren, maar alleen androgyne figuren zijn;
- zich voor te stellen wat voor effect de afwezigheid van gender gehad zou hebben op deze specifieke situatie;
- een gelijkaardige scène te tekenen of te schilderen. De leerlingen kunnen een bestaande afbeelding aanpassen (bijvoorbeeld een familiefoto) en vervolgens bespreken hoe de afbeelding is veranderd door het onderscheid tussen mannen en vrouwen weg te nemen.

<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/seraphita/>

Ovidiu Maitec, *Equilibrium* (2000)

Hout, 98 × 163 cm;

aan beide uiteinden zijn zeventiende-eeuwse verzen aangebracht; inscriptie: in het bovenste gedeelte uitgesneden groene "R", in het onderste gedeelte uitgesneden groene "A"

Het materiaal waarmee Ovidiu Maitec zich uitdrukt, is hout. Hij heeft de Europese naoorlogse kunst op een unieke manier vernieuwd door dit warme en ouderwetse materiaal volgens een regelmatig schema te perforeren en ongebruikelijke patronen te creëren. Hierdoor ontstaat een gedeeltelijke doorzichtigheid die zorgt voor licht in zijn sculpturen.

De kunstenaar wordt beschouwd als de invloedrijkste Roemeense beeldhouwer na Brancusi en mocht zelfs ten tijde van het communisme naar het buitenland reizen. Dit leidde tot nieuwe internationale invloeden in zijn werk, dat aanvankelijk beïnvloed was door zijn figuratieve, realistische opleiding.

Equilibrium is een abstracte weergave van een weegschaal, een instrument voor het creëren en meten van evenwicht. Deze weegschaal, die bestaat uit twee gigantische blokken hout, is in evenwicht, een toestand die niet gemakkelijk wordt bereikt en die ook zeer broos is. Door één extra gewicht aan een van beide kanten zou de weegschaal bewegen of zelfs omvallen. De schade die wordt veroorzaakt door een denkbeeldige val, is onmogelijk in te schatten

Deze sculptuur kan worden gezien als een symbolische weergave van evenwicht in de politieke macht. In democratieën berusten de politieke stelsels op controlemechanismen en de rechtsstaat. Deze maken ook deel uit van de consensus die ten grondslag lag aan de oprichting van de Europese Unie. Als het recht en de democratische waarden niet worden geëerbiedigd, komt het politieke evenwicht in het gedrang en wordt het democratische systeem bedreigd in zijn bestaan. Daarom is het belangrijk dat zowel burgers als politieke besluitvormers hun rechten en verantwoordelijkheden aanwenden om de politieke macht in evenwicht te houden.

Lerarenhoek:

Vraag de leerlingen om

- na te denken over verschijnselen die ons huidige politieke evenwicht kunnen verstoren;
- één van deze verschijnselen en de mogelijke gevolgen van de verstoring van het evenwicht te illustreren.

<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/equilibrium/>

Andrea Pézman, *3D>HTML<* / *UNLIMITED BOOK* (2010)

Ets op papier, dubbelzijdig bedrukt, 32 x 22 x 16 cm

Het *Unlimited Book* is op zichzelf een tegenstrijdig kunstwerk. Het is gemaakt van papier, waarvan traditionele boeken worden gemaakt, en combineert dit met gedrukte tekst die instructies geeft voor het creëren van digitale websites. Traditionele en moderne technologie ontmoeten elkaar. De vormen van de afzonderlijke drie stroken verwijzen naar de eeuwigheid – begin en eind worden oneindig herhaald. Alsof deze communicatie eindeloos is en hetzelfde verhaal in een eindeloze verdraaide cirkel beweegt.

Boeken en websites zijn communicatiemiddelen die verhalen vertellen, informatie geven en mensen met elkaar verbinden door dit alles te delen.

Dit kunstwerk toont ons dat communicatie eeuwig is: mensen zijn sociale wezens die altijd blijven communiceren, alleen de manieren waarop ze dat doen veranderen. Vandaag de dag is het internet het belangrijkste communicatie-instrument. Bijna iedereen kan ertoe bijdragen zonder werkelijk controle over de inhoud te hebben. De toegankelijkheid van informatie op afstand heeft veel voordelen. Maar het internet brengt ook het risico met zich mee dat het wordt gebruikt voor misleidende informatie, manipulatie of propaganda. Door het toenemende gebruik van artificiële intelligentie zal het voor de gewone gebruiker steeds moeilijker worden om echt nieuws van nepnieuws te onderscheiden. Dit zou democratieën in gevaar kunnen brengen.

Lerarenhoek:

Vraag de leerlingen om

- na te denken over andere communicatiemiddelen en een creatie te maken waarin die middelen worden gecombineerd;

of

- een boodschap te bedenken die dit kunstwerk overbrengt en deze boodschap op een andere manier weer te geven;

of

- na te denken over de gevolgen van artificiële intelligentie voor de manier waarop we communiceren en dit te illustreren.

<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/3dhtml-unlimited-book/>

4. De veerkracht van democratie in een veranderende wereld

Mihai Topescu, *Fabulous Fish* (2010)

Houtsnijwerk met gehamerde elementen van koperplaat en gesmolten glas, bevestigd op een houten structuur, basis in gegoten brons, 107 x 50 x 12,50 cm

"Kunst werpt vragen op, kunst geeft geen antwoorden."

Mihai Topescu beoefent traditionele glasblaaskunst en combineert dit ambacht met andere materialen. Het resultaat is verrassend, bijna surrealistisch en roept vragen op. Hij werkt vaak met reeksen en creëert variaties op een terugkerend thema waarmee hij het effect op de kijker benadrukt.

De "fantastische vis" heeft de vorm van een vis, maar bevat ook elementen van een kip of een haan. De visreeks telt een aantal vissen die er allemaal anders uitzien. Dit herinnert ons er in zekere zin aan dat we, net als die vissen, allemaal deel uitmaken van dezelfde soort, maar dat we kunnen verschillen wat betreft herkomst, sociale achtergrond, huidskleur of uiterlijk, religieuze oriëntatie of andere elementen waarmee we ons van anderen onderscheiden. Toch hebben we iets gemeen dat ons verenigt – we zijn allemaal mensen.

Deze reeks nodigt ons op een speelse en grappige manier uit om na te denken over tolerantie, respect en acceptatie van onze verschillende culturele identiteiten.

Lerarenhoek:

Vraag de leerlingen om

- de visreeks voort te zetten met eigen versies die personen met een verschillende culturele achtergrond en herkomst vertegenwoordigen;

of

- een nieuwe serie te beginnen met een andere soort en daarop te variëren (bijvoorbeeld een kip).

<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/fabulous-fish/>

visreeks van Mihai Topescu

<http://topescumihai.com/artworks/sculptures/ciclul-pesti/>

Anna Hulačová, *Kooperace 3 / Cooperation 3* (2020)

Beton, grafiettekening, vernis, op plaatmetaal, 160 x 60 x 50 cm

De beeldhouwster Anna Hulačová haalt haar inspiratie uit Tsjechische folklore, outsiderkunst (art brut) en persoonlijke mythologie. Haar werk bevat in wezen vrouwelijke elementen die zij verkennt door ze te omhullen met een waas van mysterie.

Hoewel er in dit beeldhouwwerk slechts één persoon te zien is, verwijst de titel *Kooperace 3 / Cooperation 3* – naar teamwerk, een sociaal aspect in het beroepsleven. Het uitgebeelde beroep is van technische aard. Het lichaam staat in nauw contact met een hoge werktafel en kijkt in opperste concentratie door een microscoop. Hoewel beton een hard materiaal is, zijn de vormen van het beeldhouwwerk zacht, bijna als een bloem, waardoor het een vrouwelijke uitstraling heeft.

Technische banen zijn vandaag de dag nog steeds voornamelijk een mannelijk domein. Vrouwen zijn sterk ondervertegenwoordigd in het bedrijfsleven en met name in technische beroepen. Uit internationale statistieken blijkt dat, ondanks gelijke toegang, het aantal vrouwen dat in het hoger onderwijs voor een technische studie kiest, zelfs afneemt.

Lerarenhoek:

Vraag de leerlingen om

- andere banen te noemen waarin vrouwen ondervertegenwoordigd zijn, en
- een eigen beeldhouwwerk te maken met vrouwen in zo'n werkomgeving.

<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/kooperace-3-cooperation-3/>

Sabine Groß, *Nesting Site* (2018)

Epoxyhars, acrylhars, pigmenten, lak, cellulosevernis, 250 x 69 x 65 cm

De opgestapelde helderwitte blokken en de titel van deze sculptuur, *Nesting site*, die verwijst naar een groene omgeving, creëren een polariserend effect. De geometrische vormen van het beeldhouwwerk worden onderbroken door de ongelijke opstelling van de blokken. In het onderste gedeelte van deze toren heeft een onzichtbare explosieve kracht de binnenkant zichtbaar gemaakt, en scheuren die naar boven lopen, roepen een gevoel van instabiliteit op.

Sabine Groß baseert haar werk op het concept en de formele taal van de minimalistische kunst, maar ze voegt er op een humoristische en speelse manier een emotionele dimensie aan toe. Het artistieke genre van het minimalisme wordt dus uitgebreid tot niet-artistieke thema's, als het ware "verbonden" met de "echte" wereld.

De harde contouren van de blokken openen zich en bieden een broedplaats. De uitgebeelde organische vernietiging krijgt een positieve connotatie door een schuilplaats te bieden. Je kunt je gemakkelijk voorstellen dat een insectensoort er zijn habitat van maakt.

In onze geïndustrialiseerde en verstedelijkte omgeving waren we lange tijd geneigd natuurlijke elementen uit te sluiten. Tegenwoordig merken we dat de natuur "terugslaat" en dat we vraagtekens moeten zetten bij onze levensstijl. Overstromingen, stormen en het uitsterven van veel soorten brengen onze eigen toekomst in gevaar.

Lerarenhoek:

Vraag de leerlingen om

- een eigen beeldhouwwerk te maken op basis van geometrische vormen die vaak voorkomen in onze steden,
- deze zo te organiseren dat er ook genoeg ruimte is voor natuurlijke elementen;
- te bespreken welk effect de integratie van natuur in stedelijke omgevingen heeft op ons leven.

<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/nesting-site/>

DEEL 2

Interviews met kunstenaars

Met deze rubriek willen we ideeën aanreiken om dieper in te gaan op de interviews met een aantal kunstenaars die in de tentoonstelling te zien zijn. In de interviews doen de kunstenaars uit de doeken hoe hun werken op verschillende manieren verband houden met democratie. Ze vertellen ons wat het voor hen betekent om kunstenaar te zijn en beschrijven de maatschappelijke en politieke impact van hun werk in onze hedendaagse wereld. We laten kunstenaars aan het woord uit verschillende landen en met uiteenlopende achtergronden en hun standpunten zijn gebaseerd op persoonlijke ervaringen die ze in hun visuele creaties tot uiting brengen.

Om een aanzet te geven voor de bespreking in de klas hebben we hieronder de belangrijkste standpunten uit de interviews gelicht en de kernboodschappen telkens gemarkeerd. Bij elk interview horen vijf vragen over verschillende belangrijke uitspraken. Gebruik deze vragen gerust als voorbeeld en startpunt voor de bespreking met de leerlingen. Voor sommige thema's die aangereikt worden, is het misschien nodig om aanvullende achtergrondinformatie op te zoeken. Op de laatste pagina staat een extra lijst met hulpmiddelen en nuttige links die je hiervoor kunt gebruiken.

EP-156086 – Art in Democracy: Francoise Schein

Kunstwerk: <https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/ideoglyphe-europeen/>

Interview:

https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/art-in-democracy-exhibition_EP156086

Belangrijkste standpunten uit het interview:

*“Ik miste de vele **talen**, zelfs onze waanzinnige **geschiedenis van Europa**. Ik was niet Frans, misschien wel Belg, maar ik voelde me niet Italiaans of Pools of Spaans. **Ik was van alles een beetje.**”*

*“En dat vond ik heel interessant aan 1989 [toen de USSR uit elkaar viel], zoals ik al zei, het besef dat Europa niet enkel om Frankrijk en Duitsland en Polen draait. **Het is meereen zaak van mensen die in beweging zijn en op hun manier een soort onbewust territorium afbakenen.**”*

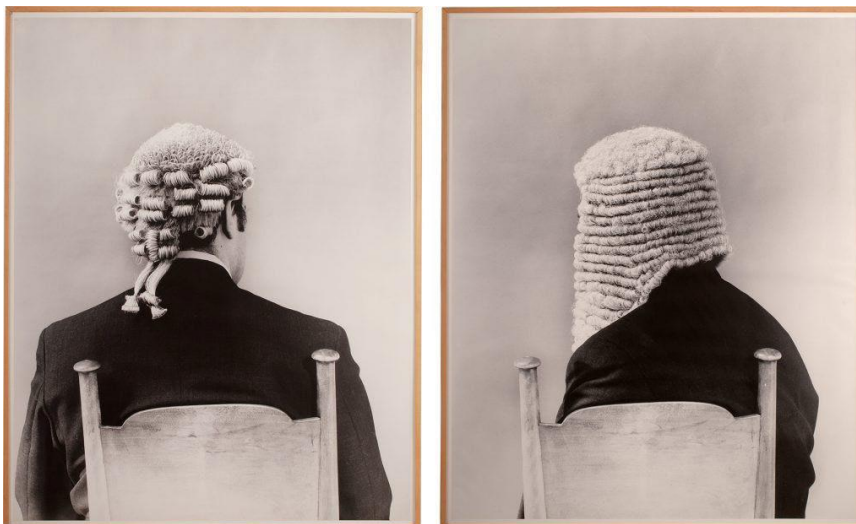
*“Ik denk echt dat **democratie de enige manier is om te bestaan, als volk, als continent**. In een democratie kan iedereen, kunnen wij – jij en ik – zeggen hoe we over iets denken. **We hebben het recht om een mening te hebben en die te uiten**. We zijn natuurlijk met heel veel die dit recht hebben, waardoor het ingewikkeld wordt, maar het is wel degelijk de enige politieke manier om Europa te doen werken. Ik bedoel dat dit enkel mogelijk is met democratie, er is gewoon geen andere manier.”*

*“En wat we nooit mogen vergeten, is dat **Europa in feite is opgericht als bescherming en structuur voor een enorm continent**. Met maar liefst 450 miljoen mensen. Als je dan kijkt naar andere grote supermachten zoals Amerika, Rusland en China, is het van cruciaal belang dat er iets bestaat als Europa. Ik denk dat mensen blind zijn als ze dit niet inzien; **we moeten samen zijn, iets anders is eigenlijk niet denkbaar.**”*

Vragen voor verdere bespreking in de klas:

1. Hoe begrijp je de uitspraak van de kunstenaar *“Ik was van alles een beetje”*?
2. Wat bedoelt de kunstenaar met *“mensen die in beweging zijn en een nieuw soort territorium afbakenen”*?
3. Welke rol speelt de vrijheid van meningsuiting in Europa volgens de kunstenaar?
4. Waarom is de Europese Unie opgericht? Vergelijk het standpunt van de kunstenaar met wat er in de geschiedenis is gebeurd.
5. Waarom wijst de kunstenaar op het belang van *“samen zijn”* als de enige optie voor Europa?

EP-156094 - Art in Democracy - Hannah Collins

Kunstwerk: <https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/power-is-work-work-is-power-tweeluik/>

Interview:

https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/art-in-democracy-exhibition_EP156094

Belangrijkste standpunten uit het interview:

*"Ik heb het altijd als mijn rol gezien om over **macht** te spreken en deel uit te maken **van de systemen die dit soort discussies aanzwengelen**. Mijn werk heeft hiermee te maken, met **het geven van macht aan mensen** of in elk geval met **het creëren van ruimte om na te denken en te kijken, waardoor je tot beslissingen kunt komen. Wat ik met mijn werk niet vertel, is hoe je over iets moet denken.**"*

*"Die lange pruik is de pruik van **een rechter**, [...] en de kortere pruik met krullen is van **een advocaat**. De persoon **die zich tot de macht richt** en de persoon **die uitspraak doet**."*

*"Ik geloof rotsvast dat **gaan stemmen** zin heeft. Ik geloof rotsvast in het **Parlement**. Als we de systemen om ons heen bekijken, dan mogen we ons volgens mij **gelukkig prijzen met deze mogelijkheden moeten we ze ondersteunen** met alle middelen die we hebben, door middel van ons **werk**, door middel van **protest**, door te gaan **stemmen**, door alle beschikbare mogelijkheden te gebruiken **om over de samenleving te spreken** en **zelf ons steentje bij te dragen**."*

Vragen voor verdere bespreking in de klas:

1. Wat verstaat de kunstenares onder macht, systemen en individuen? Hoe verhouden die zich tot elkaar, welke rechten en plichten hebben ze?
2. Wat voor macht hebben mensen in een democratie?
3. Hoe staan de rechter en de advocaat van dit kunstwerk symbool voor de macht waarnaar de kunstenares verwijst?
4. Zijn er naast gaan stemmen en protesteren nog andere manieren om als individu een bijdrage te kunnen leveren aan onze samenleving? Op welke manier draag jij bij?
5. Waarom is een parlement zo belangrijk volgens de kunstenares? Waarom is het Europees Parlement zo belangrijk voor de Europese democratie?

EP-156092 – Art in Democracy: Costas Mantzalos (two/four/two)

Kunstwerk: <https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/believe-in-me/>

Interview:

https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/art-in-democracy-exhibition_EP156092

Belangrijkste standpunten uit het interview:

*“Net als democratie is kunst **een zeer krachtig instrument waarover mensen beschikken** en waarbij het principe geldt **dat meningen en stemmen gelijk behandeld worden.**”*

*“Bij ons werk van de laatste 10 tot 15 jaar is er vaak sprake van een proces waarbij **het kunstvoorwerp een aaneenschakeling wordt van verschillende interacties, met een actieve en interactieve rol voor het publiek.**”*

*“Het is duidelijk dat **hedendaagse kunstvormen** in de 21e eeuw **vanuit een totaal nieuwe benadering naar maatschappelijke en politieke kwesties kijken [...]**”*

“We zien in de 21e eeuw dat allerlei instellingen een algemene crisis doormaken.”

*“**Ieder van ons is verantwoordelijk voor deze planeet. We dragen dan ook zelf de verantwoordelijkheid voor de toekomst en het voortbestaan ervan.** Wij zijn tegelijk het volk van Europa, de politici, de parlementsleden en de leiders.”*

*“**Een goede verstandhouding tussen hand en hoofd is enkel mogelijk als het hart optreedt als bemiddelaar.**”*

Vragen voor verdere bespreking in de klas:

1. Welke betekenis van democratie schuift de kunstenaar in dit interview naar voren?
2. Wat zijn volgens jou de voordelen van kunstwerken die een publiek activeren en interactie tot stand brengen? Ken jij voorbeelden van interactieve kunstwerken die een duidelijke impact hadden op hun publiek? Probeer enkele voorbeelden te noemen en bespreek de maatschappelijke gevolgen die ze teweegbrachten.
3. Over welke nieuwe benaderingen in de hedendaagse kunstvormen heeft de kunstenaar het? Welk belang heeft dit voor de democratie van vandaag in Europa?
4. In hoeverre voel jij je verantwoordelijk voor dit continent en de toekomst ervan? Wat kun jij actief doen om het te beschermen en wat kunnen kunstenaars en politici doen?
5. Wat bedoelt de kunstenaar wanneer hij het heeft over het hart van mensen dat optreedt als bemiddelaar? Welke rol is er in dit verband weggelegd voor kunst?

EP-156090 – Art in Democracy: Joep van Lieshout

Kunstwerk: <https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/medicijnkastje/>

Interview:

https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/art-in-democracy-exhibition_EP156090

Belangrijkste standpunten uit het interview:

*"Het is altijd moeilijk om kunstenaar te zijn [...] Het is echt iets **waarvoor je heel hard moet vechten**, maar dit gevecht, deze strijd is precies wat mij aantrekt en wat het zo interessant maakt."*

*"Op commercieel vlak is het niet altijd eenvoudig **als kunstenaar, want je maakt niet iets dat mensen nodig hebben**, zoals scheermesjes, brood of wijn."*

"Ik denk dat de democratie ook naar zichzelf moet kijken."

*"Ik denk dat het ook belangrijk is om echt terug te grijpen naar de kernwaarden van democratie: **gelijkheid, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van onderwijs, gelijke kansen voor iedereen** [...]"*

*"Ik geloof **dat je pas echt een stem hebt in de wereld als je stem luid genoeg klinkt**. Een stem als die van mijn eigen land, Nederland, stelt niet veel voor, maar **als verenigd Europa vormen we een grote groep mensen die de wereld een klein beetje kunnen veranderen**."*

Vragen voor verdere bespreking in de klas:

1. Hoe kijkt de kunstenaar aan tegen zijn beroep?
2. Wat vind jij van de noodzaak van kunst, in het bijzonder in democratische samenlevingen?
3. Hoe interpreteer jij de uitspraak van de kunstenaar dat "*democratie ook naar zichzelf moet kijken*"?
4. Wat zijn volgens jou de kernwaarden van democratie? Ben jij het eens met de opsomming die de kunstenaar geeft? Waarom is het belangrijk om terug te grijpen naar democratische kernwaarden?
5. Wat bedoelt de kunstenaar als hij zegt dat "*je stem luid genoeg moet klinken*"? In welke mate kan een verenigd Europa ervoor zorgen dat de wereld een betere plek wordt?

EP-156088 – Art in Democracy: Ruth Bianco

Kunstwerk: <https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/collections/lines-of-migration/>

Interview:

https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/art-in-democracy-exhibition_EP156088

Belangrijkste standpunten uit het interview:

*"[...] in dit werk gebruik ik de **collage** als expressievorm. [...] **Hier vind ik overeenkomsten met de pluraliteit van ons dagelijks leven in onze multiculturele leefwereld.**"*

*"[...] maar **migratie gaat niet enkel om het oversteken van grenzen**, maar meer over hoe we met de ruimte omspringen, hoe we met de wereld omgaan, hoe we ruimtes creëren om in verscheidenheid samen te leven, vooral nu onze leefwereld steeds multicultureler wordt en we steeds meer problemen gemeen hebben."*

*"Volgens mij **vormt het fundament van verbondenheid de link tussen mijn werk en democratie.**"*

*"Voor mij is het **Europees Parlement een verdediger van onze Europese democratie.**"*

*"**Met kunst kunnen boodschappen op een unieke manier worden overgebracht.**"*

Vragen voor verdere bespreking in de klas:

1. De kunstenaar ziet een parallel tussen de collagetechniek en de "*pluraliteit van ons dagelijks leven in onze multiculturele leefwereld*". Wat bedoelt zij hiermee?
2. In welke mate ben jij het eens met de stelling van de kunstenaar dat "*migratie niet enkel gaat om het oversteken van grenzen*"?
3. Ze geeft aan dat "*het fundament van verbondenheid de link vormt*" tussen haar werk en democratie. Zie jij een verband tussen migratie en verbondenheid?
4. Hoe vervult het Europees Parlement zijn rol als verdediger van de Europese democratie?
5. In hoeverre kunnen kunstwerken boodschappen overbrengen? Kunnen kunstwerken impact hebben op onze samenleving? Kan je hier voorbeelden van noemen?

DEEL 3

Lesplan

Leren over democratie in en door kunst

Doelstelling: Leerlingen vertrouwd maken met het concept democratie en het belang ervan voor de samenleving. Aan de hand van kunstwerken uit de tentoonstelling en artistieke activiteiten waarbij diverse aspecten van democratie aan bod komen, krijgen zij een beter inzicht in wat democratie inhoudt.

Duur: 3 tot 6 weken, afhankelijk van het aantal lesuren per week (45 tot 60 minuten per lesuur) en de keuze om bij bepaalde onderwerpen eventueel langer stil te staan

Leeftijd: 16-18 jaar

Materiaal:

- Toegang tot de onlinegalerij van de kunstcollectie van het Europees Parlement en infomateriaal over de tentoonstelling "Kunst in democratie"
- Kunstbenodigdheden (papier, tekenmateriaal, verf, kwasten, gerecycleerde materialen enz.)
- Toegang tot een computer of tablet om dingen op te zoeken (eventueel)
- Prikborden of andere voorzieningen om kunstwerken tentoon te stellen

Werkwijze:

Les 1 is bedoeld om het thema vast te stellen en de leerlingen op weg te helpen. Met de inhoud van de daaropvolgende lessen kan worden geschoven op basis van het concrete lesverloop en de leerbehoeften in de klas.

Les 1

- Brainstormen over democratie en democratische waarden
 - De les begint met een discussie over democratie om de leerlingen bij het thema te betrekken. Stel vragen als: "Wat is democratie?", "Waarom is democratie belangrijk in een samenleving?", "Welke kenmerken heeft een democratisch systeem?", "Wat zijn de risico's van een ondemocratische samenleving?". Schrijf de antwoorden op het bord.
 - Laat de leerlingen enkele online-interviews met de kunstenaars bekijken of projecteer de video's in de klas. Hierna bespreken de leerlingen de interviews en vergelijken ze de standpunten die ze hierin gehoord hebben met hun eigen antwoorden op het bord.
 - In **deel 2** van dit pakket staan tips om de interviews in de les te gebruiken.
<https://art-collection.europarl.europa.eu/en/spotlights/>
- Kennismaking met de tentoonstelling "Art in Democracy" (15-20 minuten)
 - Maak een overgang tussen de antwoorden van de leerlingen op het bord en de tentoonstelling van het Europees Parlement met een selectie van kunstwerken uit de collectie hedendaagse kunst. De tentoonstelling is te bekijken op een specifieke website: Art in Democracy
<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/exhibitions/art-in-democracy/>
Sculptura
<https://art-collection.europarl.europa.eu/nl/exhibitions/art-in-democracy-sculptura-2/>
 - Geef de naam van de tentoonstelling en noem de thema's waarin de kunstwerken zijn ingedeeld:
Art in Democracy - Sculptura
De strijd voor democratische waarden door de ogen van hedendaagse Europese kunstenaars
 1. Symbolen van de Europese Unie
 2. Het verband tussen mensenrechten en democratie
 1. Democratie is een broos evenwicht
 2. De veerkracht van democratie in een veranderende wereld

- Vraag de leerlingen de inleiding bij elk thema op de website van de tentoonstelling te lezen. Vervolgens kiezen ze 4 à 5 thema's (afhankelijk van de grootte van de klas) die voor hen het meest relevant zijn in verband met democratie en waar ze tijdens de daaropvolgende lessen graag dieper op willen ingaan. Bij de keuze van de thema's moeten de leerlingen hun mening over kwesties in verband met democratie onder woorden brengen en als klas stemmen over hun favoriete thema's.

Daaropvolgende lessen en laatste les

Groepswerk

Stap 1 – selectie van een thema

- Schrijf de geselecteerde thema's in verschillende kleuren op een stuk karton en verdeel ze over verschillende tafels. Vraag de leerlingen om bij de tafel te gaan staan met het thema dat hen het meeste aanspreekt. Elke groep zou ongeveer uit hetzelfde aantal leerlingen moeten bestaan. Dit betekent dat sommige leerlingen misschien een compromis moeten sluiten, waarmee ze meteen een belangrijk aspect van democratische besluitvorming leren kennen.

Stap 2 – selectie van een kunstwerk

- Zodra de leerlingen een groep hebben gevonden, gaan ze de kunstwerken bekijken die bij hun thema horen. Samen kiezen ze één kunstwerk dat ze in detail gaan bespreken.
- Ze printen dit kunstwerk uit, plakken het op een groot stuk karton en schrijven op waarom ze voor dat kunstwerk hebben gekozen. Het doel hiervan is vast te leggen hoe de besluitvorming in de groep verloopt om dit aan het einde aan de hele klas te kunnen presenteren.

Zelf aan de slag met kunst

Stap 1 – analyse

- Vraag de leerlingen om het kunstwerk dat ze hebben gekozen te analyseren volgens een praktische werkwijze: ze kiezen een aantal visuele elementen en maken met kleurpotloden of wasco's een uitvergroete versie hiervan op een apart stuk tekenpapier. Als er een overheadprojector beschikbaar is, kan die gebruikt worden om de contouren van het origineel over te tekenen op het tekenpapier.
- Door het isoleren en uitvergroten van details krijgt het kunstwerk een andere dimensie: een nieuwe visuele ervaring die tot nieuwe inzichten leidt doordat er details aan het licht komen die daarvoor verborgen bleven.

Stap 2 – interpretatie

- In een tweede stap maken de leerlingen zelf een kunstwerk waarin ze hun eigen visuele interpretatie van het origineel geven. Ze kunnen vertrekken vanuit elementen in het originele kunstwerk die ze verder gaan uitwerken. Daarbij kunnen ze allerlei technieken gebruiken, zoals tekenen, schilderen, of werken met een collage, foto's, korte video's (bv. reels) of kleine installaties. Het is de bedoeling dat zij nadenken over wat zij zelf onder democratie en democratische waarden verstaan. In deel 2 van dit pakket, in de "lerarenhoek" onder elk kunstwerk, staan allerlei tips om de leerlingen op weg te helpen bij de interpretatie van het kunstwerk.

Laatste les(sen)

De leerlingen presenteren de resultaten van hun groepswork aan de klas. Na elke presentatie wordt tijd uitgetrokken waarin de andere groepen vragen mogen stellen.

Als deze presentaties uitvoerig worden besproken, kan het nodig zijn hier een tweede les aan te besteden, zodat het werk van alle groepen de verdiende aandacht krijgt.

Extra mogelijkheden

Het is ook mogelijk om samen te werken met leerkrachten van andere vakken om het algemene thema verder uit te werken en de activiteiten die tijdens de kunstles hebben plaatsgevonden te onderbouwen met leerstof die aan bod komt in andere vakken, zoals geschiedenis of sociale wetenschappen.

Het lesplan kan ook breder worden ingezet als basis voor projectwerk waarbij in verschillende vakken op dit thema wordt ingegaan.

Een tweetal leerlingen kan worden aangewezen als waarnemers die het overzicht bewaren. Zoals journalisten soms doen, kunnen zij hun waarnemingen in een visuele presentatie verwerken. Daarbij kunnen zij aangeven of een les al dan niet geslaagd was en wat de leerlingen hebben geleerd over democratie.

Het resultaat hiervan kan eventueel breder worden verspreid, bijvoorbeeld via de website of nieuwsbrief van de school.

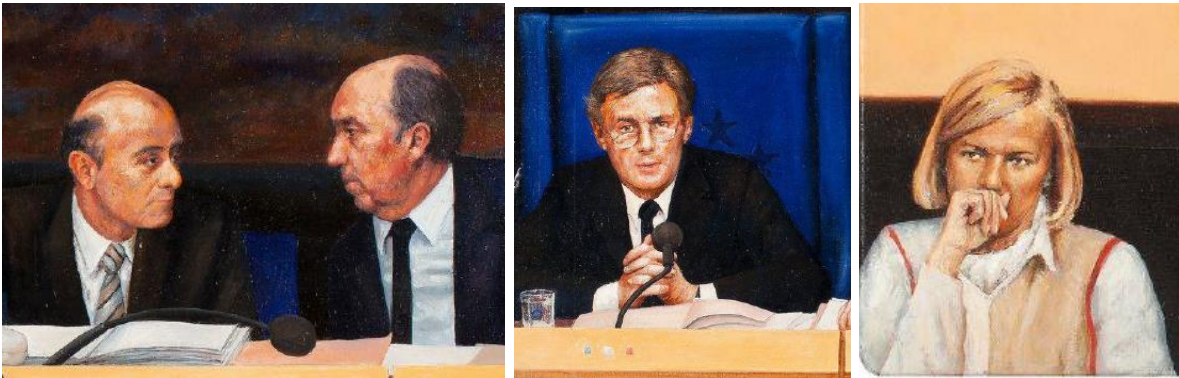
Suggesties voor geschikte kunstwerken in de tentoonstelling

John Goudie Lynch (*1946)

Nederland, *Hémicycle Strasbourg*, 1987, Olieverf op paneel, 96 x 194 cm

Het isoleren en uitvergroten van specifieke elementen: hierdoor ontstaan nieuwe beelden die ervoor zorgen dat je bij het bekijken van het schilderij van de plenaire zitting meer op details gaat letten, waardoor het schilderij een andere indruk nalaat.

Mogelijke follow-up:

Voorbeeld 1

Verzamel beelden van de echte plenaire vergadering van het Europees Parlement in Straatsburg.

Met foto 3 bijvoorbeeld kunnen de leerlingen dezelfde oefening doen: een aantal personen uit de foto isoleren en uitvergroten. Vergelijk ze met de personen op het schilderij. Wat zeggen al deze beelden over democratie en democratische processen?

Voorbeeld 2

Verzamel beelden van verschillende nationale parlementen in Europa. Hieronder staan enkele voorbeelden.

Frans parlement

Vlaams parlement (België)

Belgisch parlement

Bulgaars parlement

Tsjechisch parlement

Duits parlement

- Vergelijk de beelden (architectuur, schikking van de zetels, nationale symbolen enz.) en leg een verband met democratische procedures in de politieke besluitvorming.
- Maak een collage of poster met je bevindingen, of
- Maak een maquette van een parlement met een nieuwe structuur die meer aanzet tot democratische besluitvorming.

Voorbeeld 3

Teken een cartoon of maak een poster met een boodschap:

- Kies een actueel politiek onderwerp, zoals AI, en verzin wat de mensen die je hebt afgebeeld hierover zeggen of denken.
- Eventueel kan hier een diepere discussie op volgen door een verband te leggen met popart. Roy Lichtenstein bijvoorbeeld staat bekend om het gebruik van deze kunstvorm.
- In de kunstgeschiedenis zijn er nog andere voorbeelden te vinden.

Laat kunst spreken

M-MISSCHIEN...
moet ik de
tentoonstelling
bezoeken

Andere kunstwerken die geschikt kunnen zijn voor de hierboven beschreven oefening

Cathy Carman (*1952)

Ierland

Masquerade (1992)

Brons, 45 cm

Rui Sanches (*1954)

Portugal

Seraphita (1989)

Brons op een houten sokkel

43 x 92 cm

EXTRA MIDDELEN

EU

- <https://together.europarl.europa.eu/nl/>
- <https://youth.europarl.europa.eu/nl/home.html>
- <https://what-europe-does-for-me.eu/nl/home>
https://www.europarl.europa.eu/infographic/legislative-procedure/index_nl.html

Onderwijs en kunst en democratie

- <https://www.living-democracy.com/>
- https://learning-corner.learning.europa.eu/index_nl
- Ein kurzer Leitfaden zur EU – herunterladbare Pdf-Datei
- https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/short-guide-eu_nl
- <https://www.coe.int/en/web/reference-framework-of-competences-fordemocratic-culture>
- <Democracy is yours> animated video, Anne Frank House
<https://www.youtube.com/watch?v=C4YwdbR2fl8> (DE Untertitel verfügbar)
- Art of Democracy Festival on Tour in Graz, Austria 2022
<https://artofdemocracy.eu/>
- Ted talk playlist < Why is art important to democracy >
https://www.ted.com/playlists/733/why_art_is_important_to_democracy
- From this playlist:
The good and the bad government – Lorenzetti's frescos in the Siena town hall
https://www.ted.com/talks/anthony_d_romero_this_is_what_democracy_looks_like?referrer=playlist-why_art_is_important_to_democracy&autoplay=true
- Interview – With Klaus Staeck, Artist and Publisher
- <https://www.dw.com/de/den-nerv-der-zeit-getroffen-klaus-staecks-plakat-satire/a-42496862>
- Disney Parks | How-To Draw Cartoons Series
<https://www.youtube.com/playlist?list=PLflf8xbnbx65Z2oa2F9uqKZxJJn-4Nynr>

Bezüge zur Kunstgeschichte

- *Allegorie van goed en van slecht bestuur*, Siena Palazzo Pubblico, 1338-1339, Ambrogio Lorenzetti
- *David*, 1501-1504, Michelangelo Buonarroti
- *De Vrijheid leidt het volk*, 1830, Eugène Delacroix
- *Nie wieder Krieg!*, 1924, Käthe Kollwitz, Poster, Lithographie
- *Und Neues Leben Blüht aus den Ruinen*, 1980, Klaus Staeck
- *Guernica*, 1937, Pablo Picasso
- *Vredesduif*, 1949, Pablo Picasso
- *Demokratie ist lustig*, 1973, Joseph Beuys
- *Get off your rat's ass and VOTE!*, 2006, Banksy

GEBRUIK JE STEM.

EUROPESE
VERKIEZINGEN
6-9 JUNI 2024

#GEBRUIK
JE STEM

EUROPESE-VERKIEZINGEN.EU